

<https://doi.org/10.31108/2.2024.3.33.3>
УДК 159.9:005.21:331.102.24:355/359]08

Елеонора Кіричевська

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРСОНАЛУ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Кіричевська Елеонора. *Емпіричне дослідження стратегіальної спрямованості професійної діяльності військового персоналу Сил безпеки та оборони України.*

Вступ. У сучасних умовах ведення війни в Україні значущою виявляється можливість оперативного визначення стратегіальної спрямованості професійної діяльності військового персоналу командного рівня в умовах швидких військово-технологічних змін і, враховуючи її результати, надання командуванню рекомендацій щодо залучення офіцерського та сержантського складу до виконання військових операцій.

Мета: вивчення стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності осіб з числа військового персоналу командного рівня Сил безпеки та оборони України.

Методи: Для проведення дослідження розроблена «Методика визначення стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності військового персоналу командного рівня» (Кіричевська Е.В.).

Результати. Дослідження стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності осіб з числа військового персоналу командного рівня показало, що: у переважній кількості офіцерів цієї вибірки найвищі показники посідає орієнтація на управління підпорядкованим персоналом в процесі військово-професійної діяльності, а орієнтація на фахову військову компетенцію та прийняття тактичних/стратегічних рішень в процесі військово-професійної діяльності за показниками превалює у сержантів; у процесі дослідження виявлено комбіновані стратегіальні орієнтації у військово-професійній діяльності, сумарний відсоток яких у офіцерів значно більший, ніж у сержантів від загального відсотка за вибіркою. Це свідчить про те, що офіцерам більшою мірою, ніж сержантам, властиві комбіновані стратегіальні орієнтації у спрямованості на військово-професійну діяльність; характерним для обох вибірок є домінуюча орієнтація на управління підпорядкованим персоналом.

Висновки. Врахування результатів дослідження та їх впровадження до навчальних програм з підготовки офіцерів та сержантів сприятимуть формуванню у них необхідних індивідуально-особистісних стратегій як стартового потенціалу досягнення професіоналізму, військової майстерності, що є фундаментальною вимогою до забезпечення успішності та ефективності військових операцій.

Ключові слова: військово-професійна діяльність; стратегіальна спрямованість; комбінована стратегіальна орієнтація; фахова військова компетентність; прийняття тактичних/стратегічних рішень; управління військовим персоналом.

Kirychenska, Eleonora. *An empirical study of strategic professional orientation of personnel of the Security and Defense Forces of Ukraine.*

Introduction. The war in Ukraine emphasizes the importance of prompt determination of strategic professional orientations of command-level military personnel and the formulation of recommendations about the involvement of officers and non-commissioned officers in military operations.

Aim: to study the strategic orientation of command-level military personnel of the Security and Defense Forces of Ukraine.

Methods: a set of instruments to determine strategic orientation of command-level military personnel (Kirychenska, E.).

Results. The majority of officers were shown to be highly oriented to the management of subordinates, while sergeants were mainly oriented to the development of military competence and making tactical decisions; more officers than sergeants had combined strategic orientations; both officers and sergeants had subordinate management as their dominant orientation.

Conclusions. The research findings can be helpful in training officers and sergeants in developing necessary personal strategies to develop military skills and professionalism, which determine success of military operations.

Keywords: military-professional activity; strategic focus; combined strategic orientation; professional military competence; making tactical decisions; military personnel management.

Вступ. У межах психологічного забезпечення підрозділів Сил безпеки та оборони України в сучасних умовах ведення війни значущою виявляється можливість оперативного визначення стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності військового персоналу командного рівня в умовах швидких військово-технологічних змін, а також успішного його застосування в процесі виконання завдань за призначенням.

Аналітичний підхід до теоретичного вивчення проблематики психологічних стратегій військово-професійної діяльності військового персоналу дозволив виокремити певні аспекти, які відображені у відповідних шерегах наукових праць, а саме: у контексті організації психологічного забезпечення військово-професійної діяльності (Максименко, 2010; Осьодло, Грилюк & Тютюнник, 2021; Стасюк, 2014), у контексті формування професійної психологічної готовності та придатності (Грилюк, Підопригора, Москальов & Баранова, 2023; Кокун, Мороз, Пішко & Лозінська, 2021, 2024; Стасюк, 2020; Хміляр, 2013), у контексті військово-професійної діяльності в екстремальних умовах (Макаревич, 2001; Осьодло, 2019; Черкаський, 2024), у контексті військово-соціального управління та лідерства (Алещенко, 2024; Грицевич, Капінус, Мацевко & Ткачук, 2018; Храбан & Храбан, 2024).

Відкриті зарубіжні публікації та аналіз доступної літератури показують, що дослідження стратегій військово-професійної діяльності в арміях інших країн ведуться в межах концепції розвитку лідерства військового персоналу командного складу (Díez, Martínez-Morán & Aurrekoetxea-Casaus, 2023; Siew & Koh, 2023). Так, наприклад, в дослідженнях психологічних моделей навчання лідерству F. Díez, P. C. Martínez-Morán & M. Aurrekoetxea-Casaus (2023) висвітлюється підхід, що застосовується іспанськими військовими командирами, який заснований на принципі навчання протягом усього життя. Він складається з трьох основних перспектив: особистісного, професійного та мотиваційного контексту. Це дослідження показує, що військово-професійне лідерство будується безперервно протягом усього життя і підтримується більш неформальними, ніж формальними системами навчання. Основні висновки цього дослідження показують, що керівництво іспанських військових командирів виходить з неформального підходу, заснованого на різних можливостях, наданих в межах службового середовища, індивідуальної роботи та підтримки сім'ї. До формальної системи навчання відносяться такі аспекти військово-професійної діяльності, як: стратегія поведінки в екстремальних/бойових умовах, прийняття рішень в непередбачуваних обставинах бойових дій, розвиток військової навички лідера, що є фундаментальною військовою рисою військового персоналу командного складу.

Іншим напрямом зарубіжних досліджень є вивчення різних форм деструктивного лідерства у військовому контексті (Hol Fosse, Skogstad, Einarsen & Martinussen, 2019), які припускають, що в збройних силах можуть бути застосовані деструктивні стратегії керівництва. Негативні результати бойових дій, високі ризики та втрати, включаючи ризик втрати життя, можуть спонукати військових лідерів до більш силових та агресивних стратегій поведінки для забезпечення ефективності підрозділу, іноді переходячи до застосування деструктивних впливів і форм взаємодії.

З метою забезпечення відповідних вимог до кваліфікації військових кадрів в сучасних умовах ведення війни в Україні виникає потреба в розвитку ідей зазначених концепцій в напрямку поглибленого вивчення стратегіальної спрямованості професійної діяльності військового персоналу командного рівня, оскільки містить практичну значущість, орієнтовану на підвищення рівня боєздатності збройних формувань державного підпорядкування.

Мета дослідження: вивчення стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності осіб з числа військового персоналу командного рівня Сил безпеки та оборони України.

Завдання дослідження:

1. Представити психологічний інструментарій емпіричного дослідження стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності військового персоналу командного рівня.
2. Здійснити опис та інтерпретацію результатів вивчення стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності військового персоналу командного рівня.

Методи та організація дослідження. Для проведення дослідження була розроблена «Методика визначення стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності військового персоналу командного рівня» (Кіричевська Е.В.).

Необхідність забезпечення певних умов формування стратегіальної готовності військового персоналу до виконання завдань за призначенням в сучасних умовах ведення бойових дій привела до розробки психологічного інструментарію, який би задовольняв потреби, обумовлені актуальними вимогами війни, до підготовки відповідного рівня кадрів Сил безпеки та оборони України. Отже, призначення розробленої методики – визначення стратегіальної спрямованості на професіоналізацію військового персоналу командного рівня. Опитувальник методики включає 12 параметрів, які, в межах діапазону від 0 до 10 балів, оцінюються респондентом. Надалі на їх основі визначається вираженість та рівні прояву особистісних та поведінкових спрямувань у військово-професійній діяльності за трьома шкалами: I. Орієнтація на фахову військову компетенцію; II. Орієнтація на прийняття тактичних/стратегічних рішень; III. Орієнтація на управління підпорядкованим персоналом.

Отже, з метою вивчення стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності осіб з числа командного складу був розроблений психологічний інструментарій, який складається із бланку опитувальника, ключів обрахунку результатів за відповідними шкалами та опису процедури обрахунку.

Нижче подається зразок бланку, в якому наводяться інструкція для виконання, а також параметри та діапазон оцінювання.

Бланк експрес-методики

Вам необхідно здійснити самооцінку вираженості поданих в таблиці особистісних та поведінкових спрямувань у військово-професійній діяльності за 10-бальною шкалою. Для цього, в межах діапазону оцінювання від 0 до 10, поставте відповідну цифру навпроти кожного параметру:

ПІБ _____
Звання _____ посада _____

№	Військово-професійні якості	Оцінка від 0-10
1.	Рівень розвитку когнітивних здібностей	
2.	Організаторська кмітливість	
3.	Сформованість індивідуального стилю керівництва	
4.	Здатність до переконуючого впливу на підлеглих	
5.	Здатність до постійної включеності у процес прийняття рішень	
6.	Здатність до прогнозування неординарних ситуацій і вибір шляхів найбільш раціонального їх вирішення	
7.	Моральна відповідальність за результати військово-професійної діяльності при виникненні надзвичайних подій	
8.	Здатність до компромісів без втрати основних пріоритетів	
9.	Розуміння мотивації і життєвих цінностей підлеглого о/с	
10.	Професійна компетентність, необхідний рівень педагогічних здібностей, психолого-педагогічна ерудиція	
11.	Здатність діяти на всіх напрямках військової праці та сполучати теоретичний аналіз із практичним вирішенням завдань	
12.	Спрямованість на досягнення оптимального рівня військово-професійної компетентності	

Ключ:

Шкала 1. Фахова військова компетентність: 1; 10; 11; 12.

Шкала 2. Прийняття тактичних/стратегічних рішень: 5; 6; 7; 8.

Шкала 3. Управління військовим персоналом: 2; 3; 4; 9.

Під час підрахунку балів за кожним блоком вираховується середньостатистичний показник за шкалою. Сумарний показник $\sum 1 - 12$. Кількісний показник, що характеризує рівень прояву кожної стратегіальної орієнтації отримується шляхом сумування балів всіх компонентів, що її складають. Відповідно мінімально можливий кількісний показник кожної шкали дорівнює 0 балів, а максимально можливий – 40 балам. Сумарний показник за трьома шкалами (стратегіальними орієнтаціями) вираження спрямованості на професіоналізацію у військово-професійній діяльності знаходиться в межах від 0 до 120 балів. Величина показника (Іп) та рівні спрямованості на професіоналізацію: 120-96 – високий; 95-71 – вище середнього; 70-46 – середній; 45-21 – нижче середнього; 20-0 – мінімальний.

Вибірка дослідження. У дослідженні взяли участь 86 офіцерів та 116 сержантів із загальною кількістю 202 особи. Вибірка для дослідження стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності військового персоналу на рівні офіцерського складу включає 86 осіб і представлена так (табл. 1).

Таблиця 1

Вибірка для дослідження стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності військового персоналу командного рівня (офіцери (n= 86))

Характеристика вибірки		n	%
Стать	чоловіки	74	86
	жінки	12	14
Форма призиву	контракт	51	59,3
	мобілізація	35	40,7
Вік	20-30	15	17,4
	31-41	27	31,4
	42-52	32	37,2
	53-60	12	14,0
Цивільна вища освіта	так	29	33,7
	ні	57	66,3
Військова освіта (рівні)	тактичний L-1B	62	72,1
	тактичний L-1C	16	18,6
	оперативний L-3	8	9,3
Вислуга років	1-5	25	29,1
	6-10	39	45,3
	11-15	5	5,8
	16-30	17	19,8
Досвід бойових дій	наявний	55	64,0
	відсутній	31	36,0
Підрозділ, в якому проходить служба	піхотний	37	43,0
	розвідувальний	10	5,8
	матеріального забезпечення	10	5,8
	інженерний	8	9,3
	артилерійський	11	12,8
	радіозасобів	11	12,8
	снайперський	4	4,7
	танковий	2	2,3
	медичний	3	3,5
Сфера виконання завдань	польова/бойова	49	55,8
	штабна	25	29,1
	тилова	13	15,1

Вибірка для дослідження стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності військового персоналу на рівні сержантського складу включає 116 осіб і представлена так (табл. 2).

Таблиця 2

Вибірка для дослідження стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності військового персоналу командного рівня (сержанти (n= 116))

Характеристика вибірки		n	%
Стать	чоловіки	97	83,6
	жінки	19	16,4
Форма призиву	контракт	58	50
	мобілізація	58	50
Вік	20-30	8	6,9
	31-41	65	56
	42-52	32	27,6
	53-60	11	9,5
Цивільна освіта	середня	30	25,9
	середньо-технічна	75	64,7
	вища	11	9,5
Військова освіта (рівні)	молодший сержантський склад	38	32,7
	старший сержантський склад	43	38
	вищий сержантський склад	34	29,3
Вислуга років	1-5	55	47,4
	6-10	32	27,6
	11-15	18	15,5
	16-30	11	9,5
Досвід бойових дій	так	79	68,1
	ні	37	31,9
Підрозділ, в якому проходить служба	розвідувальний	6	5,2
	матеріального забезпечення	26	22,4
	піхотний	67	57,8
	артилерійський	1	0,9
	медичний	1	0,9
	снайперський	4	3,4
	радіозасобів	5	4,3
	танковий	5	4,3
	інженерний	1	0,9
Сфера виконання завдань	польова/бойова	68	58,6
	штабна	17	14,7
	тилова	31	26,7

Вибірка являє собою ретельно продуманий набір учасників, що сприяє валідності дослідження. Контентна, критеріальна і конструктивна валідності посилюються за рахунок різноманітності та показності вибірки, а також відповідності методів дослідження цілям і завданням дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Для реалізації поставленої мети, а також з метою логічного розгортання цього етапу дослідження було здійснено статистичний та порівняльний аналіз результатів за авторською «Методикою визначення стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності».

Передусім було здійснено підрахунок інтегрального показника стратегіальної спрямованості на професіоналізацію, за показниками якого було визначено рівні

вираженості спрямованості на професіоналізацію сержантського та офіцерського складу та їх відсоткове співвідношення в межах досліджуваних вибірок (рис. 1).

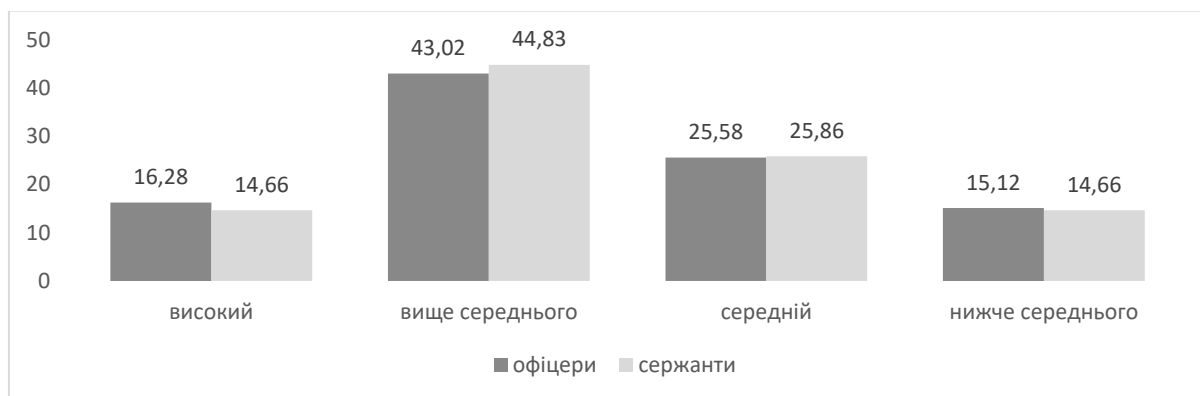

Рис. 1. Співвідношення рівнів вираженості за інтегральним показником спрямованості на професіоналізацію сержантського та офіцерського складу (у %)

Як показав аналіз обрахунків, істотних відмінностей за рівнями вираженості на професіоналізацію між вибірками досліджуваних не виявлено. Проте слід зазначити, що офіцерів з високим рівнем спрямованості на професіоналізацію більше, а з рівнем вище середнього – менше, ніж сержантів; показники середнього та нижче середнього рівнів – практично не відрізняються.

Науковий інтерес міститься в результатах за обрахунками розподілу співвідношення стратегіальної спрямованості на професіоналізацію за домінуючими орієнтаціями та їх комбінаціями, які проявляються у військово-професійній діяльності офіцерів та сержантів (рис. 2-3).

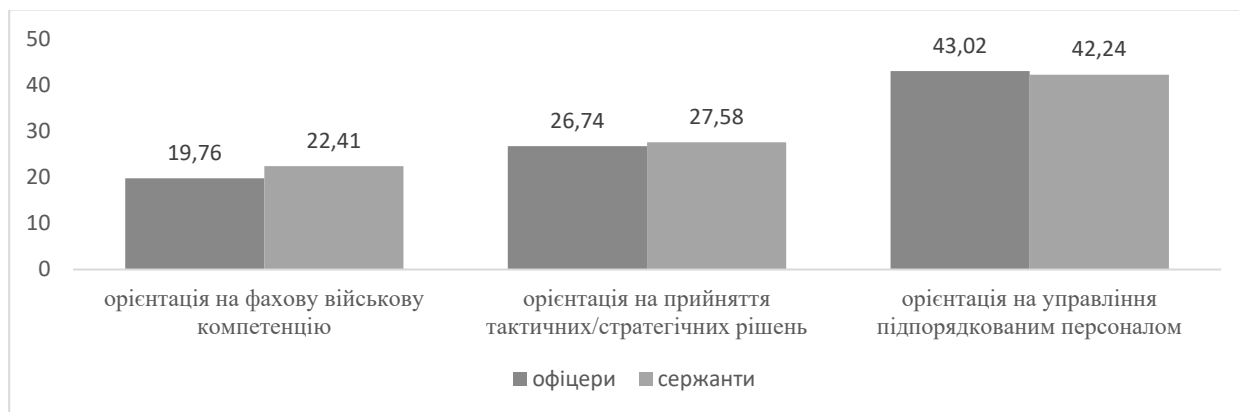

Рис. 2. Розподіл співвідношення стратегіальної спрямованості професіоналізації за домінуючими орієнтаціями у військово-професійній діяльності (у %)

Доцільно зауважити, що у переважній кількості офіцерів цієї вибірки найвищі показники посідає орієнтація на управління підпорядкованим персоналом в процесі військово-професійної діяльності, а орієнтація на фахову військову компетенцію та прийняття тактичних/стратегічних рішень в процесі військово-професійної діяльності за показниками превалює у сержантів.

Такі результати у вибірці сержантів стосовно орієнтації на прийняття тактичних/стратегічних рішень в процесі військово-професійної діяльності можна пояснити крізь призму їх функціональних обов'язків, які передусім полягають у відповідальності за розробку, підготовку та реалізацію розпоряджень командирів офіцерського складу.

Відповідно вищий рівень орієнтації на фахову військову компетенцію обумовлено безпосереднім практичним застосуванням бойових розпоряджень, які реалізуються в умовах швидкоплинних воєнних змін і новацій в тактиці ведення бойових дій з використанням новітнього технічного збройного оснащення, яким вони керують, згідно посадових обов'язків.

Пояснення того, що у офіцерів цієї вибірки орієнтація на фахову військову компетенцію – найнижчий показник з поміж трьох, спирається на такі припущення: рівень базових військових компетенцій – достатній; немає можливостей; посадові обов'язки передбачають безпосередню функцію управління, яка і повинна бути домінуючою, а зазначені інші – супутніми.

У процесі аналізу обрахунків за даними методики були виявлені такі нечисленні варіанти оцінювання, які можна назвати комбінованими, у тому сенсі, що деякі командири зазначали рівнозначні бали за двома і, навіть, трьома орієнтаціями. У результаті утворилися такі комбінації орієнтацій на виконання службових обов'язків військово-професійної діяльності: 1) орієнтація на фахову військову компетенцію + орієнтація на прийняття тактичних/стратегічних рішень; 2) орієнтація на фахову військову компетенцію + орієнтація на управління підпорядкованим персоналом; 3) орієнтація на прийняття тактичних/стратегічних рішень + орієнтація на управління підпорядкованим персоналом; 4) орієнтація на фахову військову компетенцію + орієнтація на прийняття тактичних/стратегічних рішень + орієнтація на управління підпорядкованим персоналом.

Коли командир у своїй роботі застосовує комбінацію **орієнтації на фахову військову компетенцію та орієнтації на прийняття тактичних/стратегічних рішень**, це означає, що він прагне досягти високого рівня ефективності власного функціонування в Силах безпеки та оборони України.

Орієнтація на фахову військову компетенцію означає, що командир бажає мати високий рівень професійних знань та навичок, необхідних для виконання своїх військово-професійних обов'язків. Це включає в себе як теоретичну підготовку, так і практичний досвід, що дозволяє йому ефективно діяти в різних ситуаціях.

Орієнтація на прийняття тактичних/стратегічних рішень означає, що командир концентрує увагу на здатності приймати обґрунтовані рішення на різних рівнях командування. Це включає аналіз ситуації, оцінку ризиків, планування операцій та координацію дій підрозділів для досягнення поставлених цілей.

Поєднання цих двох аспектів забезпечує всебічну підготовленість осіб з числа військового персоналу командного складу, що дозволяє їм не тільки справлятися із виконанням своїх завдань на високому професійному рівні, але й приймати ефективні рішення в процесі військово-професійної діяльності.

Коли командир у своїй практиці рівною мірою поєднує **орієнтацію на фахову військову компетенцію із орієнтацією на управління підпорядкованим персоналом**, це означає, що він прагне досягти ефективного лідерства. Такий підхід дозволяє командиру не лише бути компетентним у військових питаннях, але й ефективно керувати своїм підрозділом, мотивувати й підтримувати підлеглий особовий склад, що є ключовим елементом в успішності бойової діяльності.

Орієнтація командира на фахову військову компетенцію дозволяє своєчасно набувати та оновлювати необхідний рівень актуальних знань та навичок для виконання своїх обов'язків, що забезпечує його потенційну спроможність бути ефективним та успішним в різноманітних ситуаціях військово-професійного характеру.

Орієнтація на управління підпорядкованим персоналом передбачає розвиток лідерських якостей, здатності мотивувати та координувати дії підлеглих. Це включає в себе вміння приймати рішення в стресових ситуаціях, комунікативні навички та здатність створювати ефективну командну роботу.

Поєднання цих двох аспектів дозволяє командиру мати потенційну спроможність ефективно керувати підпорядкованим особовим складом, забезпечуючи виконання поставлених перед ним завдань на високому рівні успішності.

Коли командир у своїй практиці рівною мірою поєднує **орієнтацію на прийняття тактичних/стратегічних рішень із орієнтацією на управління підпорядкованим персоналом**, це означає, що він застосовує комплексний підхід до управління. Такий підхід включає: тактичне та стратегічне мислення, здатність аналізувати ситуацію, приймати рішення, які враховують як короткострокові, так і довгострокові цілі. Це також забезпечує ефективне управління персоналом, оскільки командир, який орієнтований на те, щоб згуртовувати колектив, мотивувати, координувати та підтримувати підлеглих, забезпечуючи їхню ефективну роботу та військово-професійний розвиток, завжди буде більш успішним в професійній сфері.

Коли командир у своїй практиці рівною мірою поєднує орієнтацію на фахову військову компетенцію із орієнтацією на прийняття тактичних/стратегічних рішень, а також із орієнтацією на управління підпорядкованим персоналом, це означає, що командир застосовує інтегрований підхід до управління. Такий підхід включає фахову військову компетенцію, а саме: володіння глибокими знаннями у військовій справі, які в потенціалі забезпечать йому спроможність ефективно виконувати свої службові обов'язки. Тактичне та стратегічне мислення сприяє тому, щоб приймати рішення, які враховують як поточну ситуацію, так і довгострокові перспективи. Це поєднання дозволяє досягати високих результатів, оскільки враховуються всі аспекти управління та наслідки прийнятих рішень.

Отже, розглянемо співвідношення стратегіальної спрямованості професіоналізації за комбінованими варіантами орієнтацій у військово-професійній діяльності обох вибірок (рис. 3).

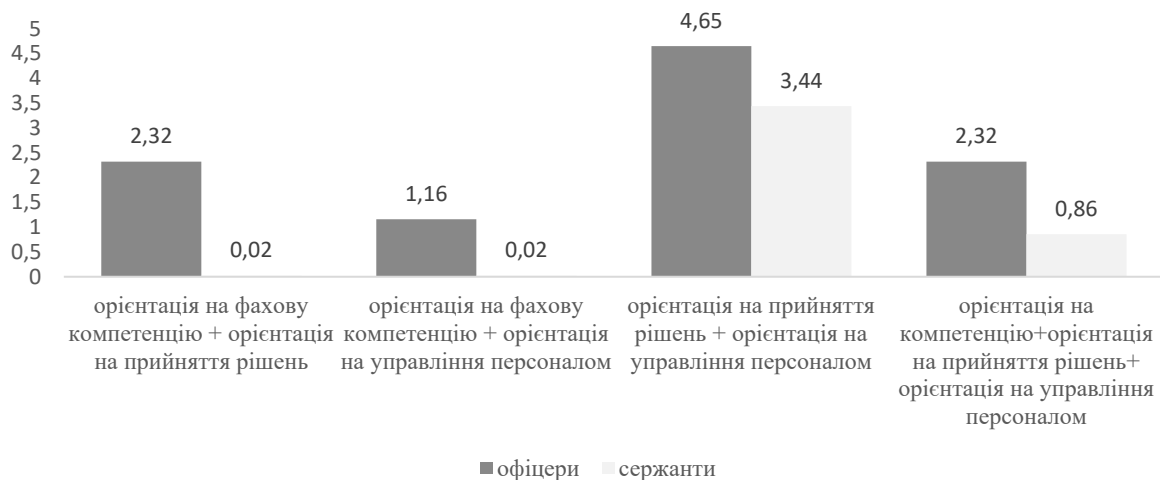

Рис. 3. Розподіл співвідношення стратегіальної спрямованості професіоналізації за комбінованими варіантами орієнтацій у військово-професійній діяльності (у %)

Сумарний відсоток комбінованих орієнтацій в процесі виконання військово-професійної діяльності складає: у офіцерів 10,45%, а у сержантів 4,34% від загального відсотка за вибіркою. Це свідчить про те, що офіцерам більшою мірою, ніж сержантам, властиві комбіновані стратегії військово-професійної діяльності.

У вибірці офіцерів лідируючі позиції посідає комбінація, яка поєднує орієнтацію на прийняття тактичних/стратегічних рішень із орієнтацією на управління підпорядкованим персоналом, що свідчить про спрямованість на досягнення високого результату шляхом умілого керування підрозділом. Також це доводить і те, що без умілого керування підпорядкованим особовим складом неможливі тактичні/стратегічні успіхи як на полі бою, так і в межах всього фронту.

Як бачимо на вибірці офіцерів, такі поєднання як: орієнтація на фахову військову компетенцію із орієнтацією на прийняття тактичних/стратегічних рішень та орієнтація на

фахову військову компетенцію із орієнтацією на прийняття тактичних/стратегічних рішень, а також із орієнтацією на управління підпорядкованим персоналом, посідають рівнозначні позиції. Такі результати можуть обумовлюватися різними чинниками, наприклад: специфікою посади, сферою виконання службово-бойових завдань, рівнем фахової підготовленості, вислугою років, досвідом участі в бойових діях тощо.

Така комбінація, як орієнтація на фахову військову компетенцію із орієнтацією на управління підпорядкованим персоналом має найнижчий рейтинг з-поміж усіх позицій за вибіркою офіцерів. Однак це може свідчити про те, що офіцери, для яких ці дві орієнтації рівнозначно значущі і пріоритетні, безумовно покладаються у своїй професійній сфері передусім на академічні знання, Статут, керівні документи, визначені стандарти і пов'язують їх з ефективністю керування в межах функціональних обов'язків згідно займаної посади.

Для сержантів, як і для офіцерів, найвищі показники серед комбінованих варіантів належать поєднанню орієнтації на прийняття тактичних/стратегічних рішень із орієнтацією на управління підпорядкованим персоналом, що своєю чергою свідчить про те, що ці елементи професіоналізації для них є найбільш актуальними на цьому етапі ведення війни.

Другою за відсотковим значенням для сержантів виявилася трьохкомпонентна комбінація орієнтацій, що є показником прихильності до комплексного та рівномірного підходу в професійній діяльності.

Для сержантів такі поєднання як: орієнтація на фахову військову компетенцію та прийняття тактичних/стратегічних рішень й орієнтація на фахову військову компетенцію із орієнтацією на управління підпорядкованим персоналом посідають рівнозначні позиції з мінімальним відсотковим значенням. Це може бути індивідуалізованою рисою спрямованості на професіоналізацію, обумовленою різними чинниками, наприклад: специфікою посади, сферою виконання службово-бойових завдань, рівнем фахової підготовленості, вислугою років, досвідом участі в бойових діях тощо.

Підсумовуючи, можна констатувати, що характерним для обох вибірок є домінуюча орієнтація на управління підпорядкованим персоналом. Специфічним чином для вибірки офіцерів проявляється професійна спрямованість з орієнтацією на комбіновані стратегії військово-професійної діяльності. Для сержантів вони властиві меншою мірою, водночас орієнтація на фахову військову компетенцію та прийняття тактичних/стратегічних рішень у сержантів не суттєво, але вищі ніж у офіцерів, тобто вони надають їм більшого значення.

Висновки. Дослідження стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності осіб з числа військового персоналу командного рівня надають підстави для висновку про те, що:

- 1) у переважної кількості офіцерів вибірки проведеного дослідження найвищі показники посідає орієнтація на управління підпорядкованим персоналом в процесі військово-професійної діяльності, а орієнтація на фахову військову компетенцію та прийняття тактичних/стратегічних рішень в процесі військово-професійної діяльності за показниками превалює у сержантів;
- 2) комбіновані стратегіальні орієнтації військово-професійної діяльності у офіцерів складають 10,45%, а у сержантів 4,34% від загального відсотка за вибіркою. Це свідчить про те, що офіцерам більшою мірою, ніж сержантам, властиві комбіновані стратегіальні орієнтації у спрямованості на професіоналізацію;
- 3) характерною для обох вибірок є домінуюча орієнтація на управління підпорядкованим персоналом.

Наведені в роботі результати вивчення стратегіальної спрямованості військово-професійної діяльності допоможуть підвищити ефективність військових формувань державного підпорядкування до виконання завдань за призначенням в умовах актуальних воєнних дій. Врахування цих результатів в розробці та впровадженні навчальних програм з підготовки офіцерського та сержантського складу сприятимуть виникненню психологічних передумов формування необхідних індивідуально-особистісних стратегій як стартового

потенціалу досягнення професіоналізму, військової майстерності, що є фундаментальною вимогою до забезпечення успішності та ефективності військових операцій.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні психологічних форм утворення індивідуально-особистісних стратегій військово-професійної діяльності та їх класифікації.

Література

1. Алешенко, В. (2024). Науково-прикладні аспекти військово-соціального управління. *Вісник Національного університету оборони України*, 80 (4), 7-15. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-80-4-7-15>
2. Грилюк, С.М., Підпригора, І.І., Москальов, І.О., & Баранова, Т. А. (2023). Формування моральної готовності військовослужбовців Збройних Сил України до виконання завдань за призначенням. *Досвід психологічного забезпечення в російсько-українській війні (військове лідерство та внутрішні комунікації, мотивація та моральна готовність військовослужбовців): довідково-інформаційні матеріали*, 2. НУОУ імені Івана Черняховського, 96-105.
3. Грицевич, Т.Л., Капінус, О.С., Мацевко, Т.М., & Ткачук, П.П. (2018). *Соціально-психологічні технології управління військовими колективами: Навчально-методичний посібник*. НАСВ.
4. Кокур, О.М., Мороз, В.М., Пішко, І.О., & Лозінська Н.С. (2021). *Формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження: метод. посіб. 7БЦ*.
5. Кокур, О.М., Мороз, В.М., Пішко, І.О., & Лозінська Н.С. (2024). Методика визначення індивідуального профілю поведінки військовослужбовця сержантського складу. *Вісник Національного університету оборони України*, 77(1), 62-71. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-77-1-62-71>
6. Максименко, С.Д. (2010). *Психобіографічні характеристики суб'єкта у військово-професійній діяльності*. УЦЗУ.
7. Макаревич, О. (2001). *Психологія регуляції поведінки особистості у складних ситуаціях*. Монографія. Оріяни.
8. Осюдло, В.І. (2019). Вплив індивідуально-психологічних властивостей особистості на подолання стресових ситуацій. *Психологічний журнал*, 3, 71-83. http://nbuv.gov.ua/UJRN/psj_2019_3_9.
9. Осюдло, В.І., Грилюк, С.М., Максименко, С.Д., & Тютюнник, Л.Л. (2021) Сучасний стан і перспективи психологічного забезпечення в Збройних Силах України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, 1, 89- 98.
10. Стасюк, В.В. (2020). Аналіз підходів до оцінювання та прогнозування психологічної готовності особового складу військ (сил): структура чинників. *Вісник Національного університету оборони України*, 54(1), 160-166. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2020-54-1-160-166>
11. Стасюк, В.В. (2014). *Психологічне забезпечення діяльності військ (сил): підручник*. НУОУ.
12. Хміляр, О.Ф. (2013). Психологічна підготовка солдата і офіцера. *Вісник НУОУ*, 1, 317–322.
13. Храбан, Т., & Храбан, М. (2024). Лідерство як передумова ефективного навчання у системі вищої військової освіти. *Вісник Національного університету оборони України*, 77(1), 165-172. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-77-1-165-172>
14. Черкаський, А.В. (2024). Психологічні особливості командної взаємодії в екстремальних ситуаціях. *Вісник Національного університету оборони України*, 77(1), 181-187. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-77-1-181-187>
15. Díez, F, Martínez-Morán, P. C. & Aurrekoetxea-Casaus, M. (2023) The learning process to become a military leader: born, background and lifelong learning. *Frontiers in Education*, 8, 1140905. <https://doi.org/10.3389/educ.2023.1140905>
16. Hol Fosse, T., Skogstad, A., Einarsen, S. V., & Martinussen, M. (2019). Active and passive forms of destructive leadership in a military context: a systematic review and meta-analysis. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 28(5), 708-722. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2019.1634550>
17. Siew, D. H. K., & Koh, J. H. L. (2023). Being and becoming beginning military leaders: Implications for leadership learning. *Military psychology: the official journal of the Division of Military Psychology, American Psychological Association*, 35(2), 142-156. <https://doi.org/10.1080/08995605.2022.2088986>

References

1. Aleschenko, V. (2024). Naukovo-prikladni aspekty viiskovo-sotsialnogo upravlinnya [Scientific and applied aspects of military and social management]. *Visnyk Natsionalnogo universytetu oborony Ukrainy*, 80(4), 7-15. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-80-4-7-15> [In Ukrainian]
2. Grylyuk, S. M., Pidoprygora, I. I., Moskalov, I. O., & Baranova, T. A. (2023). Formuvannya moralnoyi gotovnosti viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy do vykonannya zavdan za pryznachenniam [Formation of the moral readiness of servicemen of the Armed Forces of Ukraine to perform assigned tasks]. *Dosvid psykholoichnogo zabezpechennya v rosiisko-ukrainskii viini (viiskove liderstvo ta vnutrishni komunikatsiyi, motyvatsia ta moralna gotovnist viiskovosluzhbovtiv): dovidkovo-informatsiini materialy*, 2. NUOU imeni Ivana Chernyakhovskogo, 96-105. [In Ukrainian]

3. Grytsevykh, T. L., Kapinus, O. S., Matsevko, T. M., & Tkachuk, P. P. (2018). *Sotsialno-psykhologichni tekhnologiyi upravlinnya viiskovymy kolektyvamy* [Socio-psychological technologies of military team management]. NASV. [In Ukrainian]
4. Kokun, O. M., Moroz, V. M., Pishko, I. O., & Lozinska, N. S. (2021). *Formuvannya psykholoichnoyi gotovnosti viiskovosluzhbovtiv viiskovoyi sluzhby za kontraktom do vykonannya zavdan za pryznachenniam pid chas boiovogo zlagodzhennya* [Formation of psychological readiness of military servicemen under contract to perform assigned tasks during combat coordination training]. 7BTS. [In Ukrainian]
5. Kokun, O. M., Moroz, V. M., Pishko, I. O., & Lozinska, N. S. (2024). Metodyka vyznachennya indyvidualnogo profilu povedinky viiskovosluzhbovtiv serzhantskogo skladu [The method of determining the individual behavior profile of a sergeant]. *Visnyk Natsionalnogo universytetu oborony Ukrainy*, 77(1), 62-71. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-77-1-62-71> [In Ukrainian]
6. Maksymenko, S. D. (2010). *Psykhobiografichni kharakterystyky subyekta u viiskovo-profesiinii dialnosti* [Psychobiographical characteristics of individual in military professional activity]. UTSZU. [In Ukrainian]
7. Makarevych, O. (2001). *Psykhologia regulyatsiyi povedinky osobystosti u skladnykh sytuatsiyakh* [Psychology of regulation of personal behavior in difficult situations]. Oriany. [In Ukrainian]
8. Osodlo, V. I. (2019). Vplyv indyvidualno-psykhologichnykh vlastyvostei osobystosti na podolannya stresovykh sytuatsii [The impact of personal psychological characteristics on overcoming stressful situations]. *Psykhologichny zhurnal*, 3, 71-83. http://nbuv.gov.ua/UJRN/psj_2019_3_9. [In Ukrainian]
9. Osodlo, V. I., Grylyuk, S. M., Maksymenko, S. D., & Tyutyunyk, L. L. (2021). Suchasny stan i perspektyvy psykholoichnogo zabezpechennya v Zbroinykh Sylakh Ukrainy [The current state and prospects of psychological support in the Armed Forces of Ukraine]. *Dniprovskyi naukovy chasopys publichnogo upravlinnya, psykholoii, prava*, 1, 89-98. [In Ukrainian]
10. Stasyuk, V. V. (2020). Analiz pidkhodiv do otsynuvannya ta prognozuvannya psykholoichnoyi gotovnosti osobovogo skladu viisk (Syl): struktura chynnykiv [Analysis of approaches to assessment and forecasting of psychological readiness of military personnel (Force): structure of factors]. *Visnyk Natsionalnogo universytetu oborony Ukrainy*, 54(1), 160-166. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2020-54-1-160-166> [In Ukrainian]
11. Stasyuk, V. V. (2014). *Psykhologichne zabezpechennya dialnosti viisk (syl)* [Psychological support for troops (forces)]. NUOU. [In Ukrainian]
12. Khmilyar, O. F. (2013). Psykhologichna pidgotovka soldat i ofitsera [Psychological training of soldiers and officers]. *Visnyk NUOU*, 1, 317-322. [In Ukrainian]
13. Khraban, T., & Khraban, M. (2024). Liderstvo yak peredumova efektyvnogo navchannya u systemi vyschoyi viiskovoyi osvity [Leadership as a prerequisite for effective training in the system of higher military education]. *Visnyk Natsionalnogo universytetu oborony Ukrainy*, 77(1), 165-172. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-77-1-165-172> [In Ukrainian]
14. Cherkasky, A. V. (2024). Psykhologichni osoblyvosti komandnoyi vzayemodiyi v ekstremalnykh sytuatsiyakh [Psychological features of team interaction in extreme situations]. *Visnyk Natsionalnogo universytetu oborony Ukrainy*, 77(1), 181-187. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-77-1-181-187> [In Ukrainian]
15. Díez, F., Martínez-Morán, P. C. & Aurrekoetxea-Casaus, M. (2023) The learning process to become a military leader: born, background and lifelong learning. *Frontiers in Education*, 8, 1140905. <https://doi.org/10.3389/educ.2023.1140905>
16. Hol Fosse, T., Skogstad, A., Einarsen, S. V., & Martinussen, M. (2019). Active and passive forms of destructive leadership in a military context: a systematic review and meta-analysis. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 28(5), 708-722. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2019.1634550>
17. Siew, D. H. K., & Koh, J. H. L. (2023). Being and becoming beginning military leaders: Implications for leadership learning. *Military psychology: the official journal of the Division of Military Psychology, American Psychological Association*, 35(2), 142-156. <https://doi.org/10.1080/08995605.2022.2088986>

Відомості про автора

Кіричевська Елеонора Всеволодівна, кандидатка психологічних наук, докторантка лабораторії навчання ім. І.О. Синиці, Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна.

Kirychenska, Eleonora, PhD, I.O. Synitsya Laboratory of Learning, G.S. Kostyuk Institute of Psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-1911-5072>

E-mail: psiheyavkimono@gmail.com

Отримано 23 вересня 2024 р.
Рецензовано 14 жовтня 2024 р.
Прийнято 17 жовтня 2024 р.